

In wat voor land willen wij werken?

Inleiding

De Landelijke Cliëntenraad (LCR) heeft uw discussienota, *In wat voor land willen wij werken?*, gelezen en levert hierbij graag een bijdrage aan de discussie over de regulering van werk over toekomstbestendig arbeidsrecht, sociale zekerheid en fiscaliteit.

De LCR spreekt haar verbazing uit over het feit dat er geen enkele plaats in de commissie is ingeruimd voor vertegenwoordigers van mensen die door omstandigheden (tijdelijk) niet kunnen werken. Eén van de kernbegrippen in de sociale zekerheid is een visie op solidariteit met mensen die, als gevolg van levensgebeurtenissen, (tijdelijk) buiten de arbeidsmarkt geraken en daarna minder of niet meer deel kunnen nemen.

Wij wijzen u hierbij op enkele paradoxen die wij waarnemen en waarom wij vinden dat het solidariteitsbeginsel een centralere plaats in uw discussienota verdient. De vraag *wie is op welke wijze solidair met wie* is aan herdefiniëring toe. In onze analyse heeft de verzorgingsstaat zich ontwikkeld tot een stelsel met meer plichten dan rechten. Wij vinden dat er opnieuw aandacht moet komen voor positieve rechten, waarin burgers die minder bedeed zijn met talenten en vaardigheden extra hulp krijgen om gelijkwaardig deel te kunnen nemen aan de arbeidsmarkt. U noemt dat in uw notitie het creëren van een gelijk speelveld. In uw benadering dient u meer oog te hebben voor de realiteit van een ongelijke startsituatie en positieve rechten om deze ongelijkheid op te heffen.

De optimale samenleving dient een oplossing te vinden voor de volgende dilemma's:

1. In een toenemende economische welvaart zien we een stijging van het aantal dak- en thuislozen (CBS, rapportage aantal dak- en thuislozen 2019)
2. Een stijging van de welvaart leidt tot een afname van vormen van solidariteit en een stijging van veronderstelde 'zelfredzaamheid' (WRR, 2017).
3. Van mensen die een beroep doen op de sociale zekerheid worden de meeste administratieve vaardigheden (doenvermogen) gevraagd om een beroep te kunnen doen op ondersteuningsmaatregelen (WRR 2017)
4. In uw ontwerp gaat u uit van een utopie, de werkelijkheid kenmerkt zich door niet utopische levensgebeurtenissen (zie Ulrich Beck, Risicogesellschaft (1986)).

Uitgangspunten bij de inrichting van de wereld, waarin wij willen participeren.

Gelijkheid

We dagen u uit om in uw analyse te reflecteren op een arrangement op gelijke toegang tot een aandeel in de welvaart en bruto nationaal geluk. In beginsel zou iedere burger het recht moeten hebben tot volwaardig burgerschap. Dat betreft gelijke toegang tot kennis, zeggenschap, werk en inkomen. Volwaardig burgerschap rust burgers toe om betekenisvol te kunnen participeren in de samenleving en deel te nemen aan het economisch verkeer.

Solidariteit

Burgers zijn niet gelijk in levenskansen. De burgers die getroffen worden door onheil moeten een beroep kunnen doen op een solidair stelsel om een nieuwe start te kunnen maken om weer betekenisvol te kunnen participeren na een levensgebeurtenis (werkloosheid, scheiding, ziekte, overlijden partner en pensionering).

Volwaardig sociaal burgerschap

Een mens is een sociaal wezen dat voor zijn welbevinden betekenisvol moet kunnen participeren in de samenleving. Volwaardig sociaal burgerschap betekent dat de burger gekend wordt in zijn rechten en deel kan nemen aan besluitvorming. Om zijn burgerrechten te kunnen uitoefenen is een verankering van rechten en plichten in een rechtstaat van wezenlijk belang. De rechtstaat is het ordenende principe van onze samenleving. De voorwaarden voor burgerschap zoals hierboven verwoord dienen verankerd te worden in wet- en regelgeving en financieel te worden gegarandeerd.

Ontbrekende aandacht

De LCR mist aandacht voor mantelzorg, onbetaalde arbeid, vrijwilligerswerk en arbeidsmatige dagbesteding. U vraagt zich af of de wet- en regelgeving rond werk wel voldoende toegesneden is op toekomstige behoeften en omstandigheden? Daar hoort ook de aandacht voor de combinatie werk, zorgtaken en vrijwilligerswerk bij. We zien op tal van terreinen een terugtrekkende overheid. Om de zorg betaalbaar te houden moeten mensen steeds langer thuis blijven wonen, wat een groot beroep doet op mantelzorgers. Meer vrouwen die werken betekent dat er steeds meer werkenden zijn met zorgtaken voor hun gezin en ouders/familie. Op tal van terreinen wordt een beroep op de burger gedaan. Dit ontnemt burgers het recht om betekenisvol economisch te participeren. Wij zien dit als een schending van de door ons geformuleerde burgerrechten.

Ook zien wij dat er een groot verborgen arbeidspotentieel is. En mensen die maar moeilijk aan het werk kunnen komen. Ouderen (45+) en mensen met een beperking komen, ondanks de nu grote vraag naar arbeid, nog altijd moeilijk aan het werk. De nota neemt terecht volwaardige participatie als één van de vijf denkrichtingen op. Het kabinet draagt deze taakstelling eveneens uit maar wij zien ook hierbij dat het beleid in de uitvoering wringt (verdringing, ongelijke kansen). Daarnaast merken wij op dat, om volwaardige participatie te realiseren, het betrekken van ervaringsdeskundigheid een essentieel onderdeel van het proces is. Het betrekken van ervaringsdeskundigheid komt in de nota onvoldoende terug in de geraadpleegde expertise, terwijl het VN-verdrag handicap (artikel 4) dit voorschrijft. Voor de laatste fase strekt het tot aanbeveling ook partijen als de LCR en Ieder(in) te betrekken bij het toetsen van de beleidsvoorstellen op deze denkrichting.

De mogelijkheden tot scholing en omscholing is voor mensen die aan de kant staan te beperkt. Ook in deze nota is hier weinig aandacht voor. Terwijl voor hen scholing ook belangrijk is. In het bijzonder voor mensen zonder startkwalificatie. De verplichtingen voor

uitkeringsgerechtigden werken soms averechts en leiden niet tot duurzame arbeid. De kortste weg naar werk is voor velen niet de weg naar duurzaam werk.

Bij het vergoeden van de kosten voor scholing moet ook gedacht worden aan het vergoeden van niet gewerkte uren (van belang voor ZZP'ers). Zie hier ons pleidooi voor solidariteit tot het maken van een nieuwe start na een levensgebeurtenis.

Wij willen hierbij aandacht vragen voor de herwaardering van werk, vrijwilligerswerk en arbeidsmatige dagbesteding. Werk is meer dan alleen een economische waarde. Werk is inderdaad zoals u ook aangeeft sociaal waardevol. De LCR vindt dit echter onvoldoende terug in de stellingen.

We zien groepen in de samenleving die de ontwikkelingen niet kunnen bijbenen. Wij denken hierbij onder andere aan laaggeletterden en mensen met een lichte verstandelijke beperking. Het gaat niet om kleine aantallen, we praten over 2 tot 2,5 miljoen mensen.

Hierbij ons pleidooi voor sociaal burgerschap zodat burgers deel kunnen nemen aan het maatschappelijk verkeer via een volwaardig sociaal burgerschap.

Regels moeten eenvoudig en te handhaven zijn. En er moet worden gehandhaafd!

We zien nu dat de Wet werk en zekerheid niet gehandhaafd wordt.

Regels rond werk moeten verankerd zijn in een sociale rechtstaat. De LCR constateert dat de handhaving zich concentreert op de gebruikers van de sociale zekerheid; de werknemers en uitkeringsgerechtigden. Een handhaving die veelal met harde hand geschiedt. Het - veelal onbewust - verkeerd opgeven van een aantal luttele euro's kan leiden tot directe opschorting van een gedeeltelijke of gehele uitkering of aanvullende uitkering. Dit terwijl handhaving en toezicht vanuit de Inspectie van SZW volgens ons te wensen overlaat bij het handhaven van de Wet werk en zekerheid bij werkgevers.

Regels moeten ook gericht zijn op stabiliteit. Het met regels stabiliteit creëren geeft rust bij medewerkers. Maar ook bij werkgevers die er bij een investering vanuit moeten kunnen gaan dat medewerkers zich inzetten om een product of dienst te leveren.

Door de LCR gesignaleerde problemen en oplossingsrichtingen:

1 De scheefgroei tussen vaste arbeidscontracten en flexibele arbeid en ZZP'ers

De oplossingsrichting, gelijk speelveld en nieuwe balans tussen flex en vast.

Dit is niet nieuw en begint te wringen bij gebrek aan handhaven.

Richt regels op gelijk speelveld voor alle werkenden. De bescherming tegen risico's van inkomensderving verschilt thans per categorie werkenden. Toch lopen alle werkenden bepaalde gelijksoortige risico's die men moeilijk kan voorzien en die voor de duurzame inzetbaarheid en inkomensbescherming van alle werkenden even belangrijk zijn. Gelijk speelveld betekent: alle werkenden (inclusief ZZP'ers) verzekerd tegen ziekte en

arbeidsongeschiktheid en iedereen een pensioen naast de AOW.

2 Plaats, waarde en regeling van de zorgtaken - inclusief mantelzorg en vrijwilligerswerk

Deze onbetaalde arbeid is de pendant van de betaalde arbeid en de grenzen tussen deze twee verschuiven. De combinatie van 'iedereen aan het werk' en vermindering van de verzorgingsstaat geeft problemen die we dagelijks in de krant lezen en vormt ook een bedreiging voor de veerkracht van alle werkenden. Denk aan burn-out bij jongeren, dertigers en veertigers.

Er zijn twee oplossingsrichtingen:

- herziening/herstel van het recht op professionele hulp/zorg/kinderopvang;
- bescherming/inbedding/verruimen van de mogelijkheden tot 'zorgverlof'
- kinderopvang wordt een onderwijsvoorziening en komt 24 uur per week beschikbaar.

3 Extreem hoge aandeel van deeltijdwerk bij vrouwen

Dat veel vrouwen in deeltijd werken hangt onder andere samen met de verantwoordelijkheid voor zorgtaken. Oplossingsrichting van ons eerste en tweede hoofdprobleem kan dat gedeeltelijk verminderen.

4 De tweedeling van de beroepsbevolking in de maatschappij

Een grote groep kan de ontwikkelingen niet bijhouden vanwege laaggeletterdheid, chronische ziekte of handicap. Kim Putters gaat uit van 2 miljoen mensen. Deze groep moet weer aangehaakt worden. Door (om)scholing, een goed sociaal vangnet, herinvoering van lage huren in de sociale sector en integratieprogramma's. Een herwaardering van zorgtaken en vrijwilligerswerk kan hier ook aan bijdragen. Dit vereist een maatschappelijke investering. Deze groep moet niet zonder loon aan het werk (werken met behoud van uitkering, of verplichting tot vrijwilligerswerk). Dat leidt tot verdringing, schimmige constructies, uitbuiting en oneigenlijk concurrentie. Het heeft een drukkende werking op het loongebouw en stimuleert een neerwaartse spiraal.

Ton Wilthagen zoekt de oplossing in een parallelle arbeidsmarkt. Wij spreken liever van herwaardering van werk. Een arbeidsmarkt waarin werk gericht op een economische waarde en werk gericht op een maatschappelijke waarde hand in hand gaan.

5 Fiscale oplossingen moeten ook worden gezocht voor het huidige systeem van toeslagen

Het huidige systeem van toeslagen is een bron ellende en dreigende schulden.

Het toeslagensysteem dient te worden vervangen door een systeem waarbij terugvorderingen niet meer aan de orde zijn.

6 Scholing

Voor medewerkers zijn de scholingsmogelijkheden sterk afhankelijk van de werkgever.

Tijd en financiële mogelijkheden zijn noodzakelijk voor een werknemer om te kunnen investeren in scholing. Naast de werkgever heeft ook de overheid hier een taak. Werknemers moeten er ruimte voor krijgen. Ook als het om scholing gaat t.b.v. een gewenste carrièreswitch.

Voor ZZP'ers moet het scholingsbudget ook kunnen worden gebruikt voor de vergoeding van verlet en zij moeten daar ook aan bijdragen

Uitkeringsgerechtigden en nuggers dienen ook een beroep te kunnen doen op scholing. Er zijn grote tekorten op de arbeidsmarkt in sommige sectoren. Bijvoorbeeld in de zorg. Het huidige verbod op studeren voor mensen met een uitkering belemmert de mogelijkheden om die tekorten te verlichten door om- en bijscholing en tegelijk mensen uit de uitkering te helpen. Mensen aan de onderkant gaan niet via het leenstelsel enorme schulden opbouwen en tegelijk hun inkomen opgeven.

Tot slot bepleiten wij ook een scholingsmogelijkheid voor mensen aan de onderkant voor eenvoudige beroepen en startkwalificaties.